

PEPELINO – alat za samovrednovanje kompetencija za poučavanje (stranog) jezika u predškolskim ustanovama

MORANA DRAKULIĆ¹, BOJANA JAKOVIĆ²

¹ Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, Rijeka, Hrvatska
e-pošta: morana.drakulic@ufri.uniri.hr

² CPO Turnić, DV Rijeka, Zvonimirova ulica 58, Rijeka, Hrvatska
e-pošta: bojana.jakovic@gmail.com

Sažetak - Samovrednovanje omogućava odgojitelju veću razinu učinkovitosti, dublje analiziranje i razumijevanje vlastitih postupaka te vodi k unapređenju odgojno-obrazovne prakse. U radu se predstavlja PEPELINO - alat za samoprocjenu odgojiteljevih četiriju područja kompetencija ključnih za poučavanje stranog jezika. Sadrži informacije o znanjima, vještinama i stavovima koje omogućavaju odgojitelju njegovanje lingvističkog i kulturnog razvoja djeteta kao sastavnog dijela obrazovnog procesa te, kao takav, predstavlja učinkovit alat za profesionalni razvoj odgojitelja.

Ključne riječi: kompetencije; rana i predškolska dob; samovrednovanje; strani jezik

Refleksivna praksa i profesionalni razvoj odgojitelja

Suvremena istraživanja u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ističu važnost odgojiteljske profesije i potrebu za kontinuiranim unapređenjem odgojno-obrazovne prakse. Kao stručnjaci, upravo oni predstavljaju glavne nositelje promjena unutar odgojno-obrazovnog procesa.

Profesionalni razvoj odgojitelja sastoji se od tri usko povezana ciklusa - inicijalnog obrazovanja, stažiranja/pripravnštva te kontinuiranog profesionalnog usavršavanja (Valenčić Zuljan, 2008). Inicijalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece obuhvaća stjecanje nužnih kompetencija za tržište rada putem akreditiranih studijskih programa. U drugom ciklusu profesionalnog razvoja odgojitelj/pripravnik uvodi se u radne procese te se postepeno osamostaljuje u svojoj ulozi praktičara (Mendeš, 2018). Posljednji, treći ciklus profesionalnog usavršavanja kontinuirani je cjeloživotni proces putem kojeg odgojitelj razvija i usavršava stečene kompetencije s ciljem unapređivanja vlastite profesije, ali i razvijanja odgojno-obrazovne prakse. Jedino sintezom svih navedenih ciklusa, kako naglašava Valenčić Zuljan (2008), odgojitelj može steći cjelovite kompetencije.

Suvremeno poimanje predškolskog odgoja i obrazovanja mijenja odgojiteljevu tradicionalnu ulogu – odgojitelj postaje istraživač vlastitog rada i refleksivni istraživač vlastite odgojno-obrazovne prakse (Rinaldi, 2006, prema Pejić Papak, Valenčić Zuljan i Vujičić, 2020). Ulogom istraživača svoje prakse odgojitelji postaju i nositelji promjena te ključ unapređenja odgojno-obrazovne ustanove.

U kontekstu profesionalnog razvoja integracija samorefleksije, kako to ocrtavaju Vizek-Vidović i Žižak (2011), naglašava važnost proaktivnog samovrednovanja za profesionalni razvoj. Ovaj introspektivni pristup omogućuje odgojiteljima identifikiranje područja za rast, poboljšanje svojih strategija podučavanja i bogaćenje iskustva učenja djece. Štoviše, njeguje dispoziciju kritičkog mišljenja, prilagodljivosti i otvorenosti za promjene, što su nezamjenjive kvalitete u stalnom razvoju područja obrazovanja. Refleksivna praksa sredstvo je putem kojeg odgojitelji napreduju, profesionalno se razvijaju i mijenjaju svoje implicitne pedagogije.

Prema Šagud (2006), refleksivna praksa predstavlja jedan od ključnih oblika profesionalnog razvoja. Za razliku od tradicionalnih oblika cjeloživotnog učenja, ona objedinjuje teoriju, refleksiju i praksu te omogućuje kontinuirano učenje i istraživanje. Bilač i Miljković (2016) definiraju refleksivnu praksu kao trajni proces ukorijenjen u refleksivnom razmišljanju i učenju iz iskustva omogućujući odgojiteljima planiranje, izvođenje, evaluiranje, modifikiranje i dokumentiranje prakse. Čin refleksije potiče pojedince na razmišljanje o prirodi i svrsi svojih postupaka, razlozima iza njih i potencijalu za alternativne, učinkovitije pristupe. To uključuje kontinuirani proces ispitivanja, evaluacije i introspekcije s ciljem sprječavanja zarobljenosti u svakodnevnim rutinama, a u svrhu poticanja osobnog rasta i profesionalnog razvoja.

Samovrednovanje, kao ishodište refleksivne prakse, značajno pridonosi profesionalnom razvoju odgojitelja služeći kao oblik kontinuirane edukacije te predstavljajući nezaobilazni dio suvremene nastavne paradigme.

Europski portfelj za odgojitelje – PEPELINO

Svrha PEPELINA

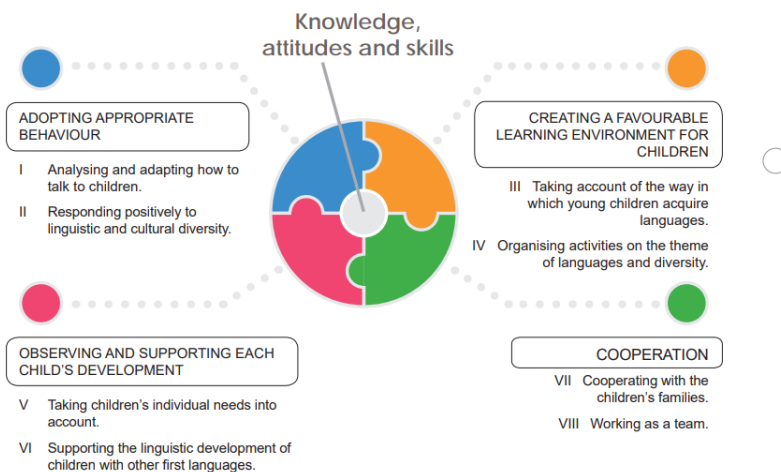
Europski portfelj za odgojitelje – PEPELINO (eng. *European Portfolio for pre-primary educators: The plurilingual and intercultural dimension*) je alat razvijen od strane Europskog centra za moderne jezike (ECML) s ciljem promicanja profesionalnog razvoja u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s posebnim naglaskom na jezične i interkulturalne kompetencije odgojitelja. Portfelj je dizajniran kako bi pomogao budućim i sadašnjim odgojiteljima u samovrednovanju znanja, vještina i stavova potrebnih za poticanje djetetovog lingvističkog i kulturalnog razvoja kao sastavnih dijelova obrazovnog procesa multikulturalnog društva. Portfelj za svoju glavnu svrhu ima: a) poticanje unutarnjeg dijaloga i upravljanje vlastitim profesionalnim razvojem, b) poticanje razmjene iskustava s drugim dionicima kroz istraživačke projekte, c) promišljanje o profesionalnim kompetencijama vezanim uz različite jezike i kulture, d) poticanje samovrednovanja kompetencija s ciljem unapređenja istih. Kao što je naglašeno u samom portfelju, proces refleksije pomaže u identificiranju snaga i slabosti vlastite

odgojno-obrazovne prakse, daje smjernice za daljnji profesionalni razvoj, čime potiče oblikovanje profesionalnog identiteta odgojitelja (Goullier i sur., 2015).

Struktura PEPELINA

Struktura i sadržaj PEPELINA utemeljeni su na nekoliko ključnih načela koja oblikuju njegovu učinkovitost u podršci odgojiteljima. Temelji se na holističkom pristupu jezičnog razvoja djece naglašavajući važnost sveobuhvatnog njegovanja jezičnih vještina.

Profesionalne vještine vezane uz djetetov lingvistički i kulturni razvoj u ovome portfelju organizirane su prema specifičnim vještinama te su podijeljene u četiri domene. Svaka domena sadrži dva uža područja kompetencija čineći ukupno dvije domene i osam područja kompetencija. Zajedno navedene profesionalne kompetencije stvaraju uvjete za pedagoško djelovanje koje potiče obrazovanje o jeziku, jezicima i kulturama za svako dijete na predškolskoj razini.

Slika 1. Profesionalne kompetencije prema PEPELINU (Goullier i sur., 2015, str. 8)

Portfelj nudi kratak opis za osam navedenih područja te pet deskriptora na temelju kojih odgojitelj procjenjuje, odnosno samovrednuje stečene kom-

petencije na skali od četiri stupnja: 1) Ovo mogu napraviti prilično dobro, 2) Napredovao sam, ali moram još naučiti, 3) Razmišljao sam o tome i pokušao dobiti informacije, ali još uvijek imam pitanja o praktičnoj primjeni, 4) Nisam siguran kako točno to učiniti. Moram učiti (Goullier i sur., 2015, str. 24). Pored navedenog, za svako područje kompetencije nudi se i šesti deskriptor otvorenog tipa „Također mogu“, koji potiče na analizu potencijalno usvojenih vještina i znanja koja nisu obuhvaćena prethodnim deskriptorima. Pritom je naglašeno kako se na svako od navedenih pitanja ne mora nužno dati odgovor, već ista pitanja mogu poslužiti kao izvor motivacije za osvještavanje i promišljanje o različitim aspektima jezičnog i kulturološkog razvoja djece te implantacije istih u praksi.

Refleksija na profesionalne kompetencije

Usvajanje primjerenog ponašanja

Prva domena „Usvajanje primjerenog ponašanja“ uključuje područja kompetencija pod nazivom „Analiziranje i prilagođavanje načina razgovora s djecom“ te „Odgovaranje na jezičnu i kulturnu raznolikost na pozitivan način.“ Portfolio naglašava ključnu ulogu odgojitelja u govorno-jezičnom razvoju djece. Kako bi isto osigurao, formalne značajke njegovog iskaza moraju odgovarati unaprijed precizno definiranim ciljevima. Nadalje, izlaganjem različitim jezicima i kulturama potiče se svjesnost o višejezičnosti te se razvija interkulturalna svjesnost djece.

Tvrdnje na temelju kojih odgojitelji procjenjuju znanja, vještine i stavove vezane uz kompetenciju „Analiziranje i prilagođavanje načina razgovora s djecom“ su:

1. Mogu procijeniti je li jezik kojim se služim dobro prilagođen sposobnostima i potrebama djece ove dobne skupine.
2. Mogu učinkovito reagirati kada djeca ne razumiju sve što im govorim.
3. Mogu učiniti da se svako dijete osjeća uključenim u rasprave.
4. Mogu potaknuti djecu na aktivno sudjelovanje u raspravama.

5. Mogu koristiti jezik(e) kojim govorim s djecom za postizanje specifičnih ciljeva u smislu njihovog jezičnog razvoja.

Tvrdnje na temelju kojih odgojitelji procjenjuju znanja, vještine i stavove vezane uz kompetenciju „Odgovaranje na jezičnu i kulturnu raznolikost na pozitivan način“ su:

1. Mogu prenijeti djeci svoje zanimanje za jezičnu i kulturnu raznolikost.
2. Mogu pozitivno reagirati kada se jezična i kulturološka raznolikost očituje u načinu na koji se djeca izražavaju ili ponašaju.
3. Mogu tretirati višejezičnost određene djece i iskustvo različitih kultura kao pravi resurs za grupu.
4. Mogu poduzeti mjere kako bih osigurao da obitelji koje govore druge jezike ili dolaze iz različitih kultura dobiju pozitivnu dobrodošlicu u instituciji.
5. Mogu prepoznati moguće uzroke nesporazuma zbog razlika u kulturnom ponašanju i djelovati kao posrednik između djece, roditelja ili drugih odraslih osoba.

Stvaranje poticajnog okruženja za učenje

Usvajanje jezika, bilo materinskog ili stranog, multidimenzionalan je proces koji uključuje dijete u cjelini, odnosno njegovu socijalnu, kognitivnu i emocionalnu dimenziju. U tom smislu, portfelj naglašava važnost igre kao temeljne dječje aktivnosti pri usvajanju materinskog i stranog jezika - ona potiče razvoj kognitivnih, motoričkih i socijalnih vještina te potiče kreativnost. Prilikom usvajanja stranog jezika potrebno ga je utkati u svakodnevne aktivnosti te poticati verbalnu interakciju s vršnjacima u granicama djetetovih trenutnih mogućnosti. Uloga odgojitelja od iznimne je važnosti, naglašava portfelj. Izgradnja kvalitetnih odnosa između djece, ali i između djeteta i odgojitelja, neophodna je kako bi dijete bilo motivirano za usmenu interakciju. Također, vrlo je važno da dijete doživljava odraslu osobu kao pravog partnera u dijalogu. U tom smislu, naglasak je potrebno staviti na komunikacijsku dimenziju, a ne na ispravljanje pogrešaka.

Druga domena uključuje područja kompetencija pod nazivom „Uzimanje u obzir način na koji djeca usvajaju jezike“ te „Organiziranje aktivnosti na temu jezika i različitosti.“

Tvrđnje na temelju kojih odgojitelji procjenjuju stečena znanja, vještine i stavove vezane uz prvu skupinu kompetencija su:

1. Mogu organizirati prostor u učionici na poticajan način kako bi se djeca pridružila aktivnostima vezanim uz jezik i međusobno komunicirala.
2. Mogu potaknuti djecu na korištenje neverbalne komunikacije kao podršku usmenom izražavanju.
3. Mogu iskoristiti svaku aktivnost za poticanje djetetovog jezičnog razvoja.
4. Mogu uzeti u obzir emocionalnu dimenziju u jezičnoj razmjeni s djecom i između djece.
5. Mogu koristiti resurse koje nude informacijsku i komunikacijsku tehnologiju za razvoj dječjih jezičnih vještina i kulturne svijesti.

Odgojitelji mogu provjeriti kompetencije vezane uz temu „Organiziranje aktivnosti na temu jezika i različitosti“ putem sljedećih tvrdnji:

1. Mogu se osloniti na prisutnost različitih jezika i kultura u neposrednom okruženju.
2. Mogu voditi djecu u njihovim susretima s različitim jezičnim ili kulturnim ponašanjima i poticati ih na razgovor o toj temi.
3. Mogu izvući najveću korist iz trenutaka kada djeca počnu postajati svjesna funkcioniranja jezika.
4. Mogu pružiti komunikacijsku dimenziju trenucima promišljanja o jeziku.
5. Mogu potaknuti dječju znatiželju o pisanju.

Promatranje i poticanje razvoja svakog djeteta

U ovome segmentu portfelj naglašava kako je prilikom procjenjivanja napretka djece ključno uzeti u obzir tipične faze usvajanja jezika, kao i utvrditi njihovu trenutnu razinu znanja i usvojenih vještina, a sve s ciljem omogu-

ćavanja prilagođavanja napretka individualnim potrebama svakog djeteta. U tu svrhu ključno je promatrati kako djeca komuniciraju, pritom razlikujući razumijevanje (repciju) od izražavanja (produkcije). Nadalje, odgojitelji igraju ključnu ulogu u oblikovanju dječjih stavova prema pogreškama. Djecu ne bi trebalo kritizirati zbog netočnog izražavanja, već ih voditi prema prikladnijim oblicima izražavanja. Iako bi odgojitelji trebali biti osjetljivi na individualne potrebe koje djeca izraze ili pokažu, oni također mogu organizirati ciljane aktivnosti za rješavanje uobičajenih pogrešaka i podržati napredak djece u komunikacijskim vještinama. Ova domena uključuje i kompetencije vezane uz potporu jezičnom razvoju djece čiji se materinski jezik razlikuje od jezika skupine. Kada djeca kod kuće koriste jezik ili jezike koji se razlikuju od jezika koji se govori u odgojno-obrazovnoj ustanovi koju pohađaju, njihovo usvajanje stranog jezika može napredovati različitom brzinom u usporedbi s njihovim vršnjacima. Osim toga, kako portfelj naglašava, njihovo komunikacijsko ponašanje može biti oblikovano kulturnim utjecajima njihova odgoja.

Odgojitelji procjenjuju kompetencije vezane uz sposobnost prilagođavanja napretka individualnim potrebama svakog djeteta putem sljedećih tvrdnji:

1. Mogu identificirati komunikacijske vještine i jezične potrebe svakog djeteta upotrebom odgovarajućih instrumenata za promatranje.
2. Mogu pomoći svakom djetetu da napreduje svojim tempom.
3. Mogu osigurati da svako dijete dobije priliku govoriti.
4. Mogu pomoći u razvoju samopouzdanja svakog djeteta u korištenju jezika.
5. Mogu odgovoriti na poteškoće u usmenom izražavanju s kojima se dijete može susresti.

Područje kompetencija vezanih uz znanja i vještine potrebnih za potporu jezičnom razvoju djece s drugim materinskim jezicima procjenjuje se na temelju sljedećih tvrdnji:

1. Mogu uzeti u obzir specifičnu situaciju djece s drugim prvim jezicima kako bih identificirao njihove individualne sposobnosti i potrebe.
2. U potpori koju dajem ovoj djeci mogu uzeti u obzir njihove posebne jezične ili kulturne kompetencije i znanja.

3. Mogu pomoći djeci da se oslanjaju na svoj prvi jezik kako bi napredovali u usvajanju jezika koji se koristi za komunikaciju unutar grupe.
4. Mogu poticati komunikaciju između djece s različitim razinama znanja jezika koji se koristi.
5. Mogu prikladno reagirati na verbalno ili neverbalno ponašanje koje može proizaći iz različitih kulturnih tradicija.

Suradnja

U posljednjoj domeni portfelja naglasak se stavlja na kvalitetu suradnje odgojitelja i roditelja, odgojitelja i stručnih suradnika te ostalog osoblja koji utječu na dnevna iskustva djece. Razmatrajući kritičnu ulogu obiteljskog okruženja u jezičnom i kulturnom razvoju djece, postaje evidentno da je najvažnije postizanje visokog stupnja komplementarnosti između napora odgojitelja i djelovanja roditelja ili članova obitelji. Zapažanja odgojitelja u vezi s komunikacijskim ponašanjem djece idealno bi trebalo podijeliti i raspraviti s roditeljima. U ovome kontekstu suradnja odgojitelja i roditelja omogućuje roditeljima informiranje o tekućem radu te učinkovito podupiranje jezičnog napretka djece. Kada je riječ o suradnji unutar same odgojno-obrazovne institucije, u portfelju se naglašava važnost kvalitetne interakcije s kolegama kao temeljem profesionalnog razvoja odgojitelja. Uključivanjem u zajedničke aktivnosti, osmišljavanjem i provođenjem suradničkih inicijativa i sudjelovanjem u istraživačkim nastojanjima, odgojitelji unapređuju svoju odgojno-obrazovnu praksu, ali i odgojno-obrazovnu ustanovu u cjelini.

Odgoviteljeva spremnost na suradnju s obiteljima djece procjenjuje se putem ovih tvrdnji:

1. Mogu se pobrinuti da se svi ljudi koji su odgovorni za dijete osjećaju dobrodošli u instituciji.
2. Mogu uključiti obitelji u projekte koji su izravno povezani s jezičnim i kulturnim razvojem djece.
3. S obiteljima djece mogu razmjenjivati informacije o aktivnostima koje najviše doprinose usvajanju jezika kod djece.

4. S obiteljima djece mogu razmijeniti informacije o napretku djece.
5. Mogu poticati uključivanje resursa iz obitelji u organizaciju aktivnosti s djecom.

Tvrdnje kojima odgojitelji procjenjuju znanja, vještine i stavove vezane uz timski rad su:

1. Mogu pridonijeti razmjeni prakse i ideja između članova tima.
2. Mogu surađivati s drugim članovima tima na zajedničkim projektima koji se odnose na jezični razvoj djece.
3. Mogu prihvatiti primjedbe, upite i savjete od kolega i savjetnika i uzeti ih u obzir u svom vođenju grupe.
4. Kolegama i učiteljima razredne nastave mogu pružiti korisne informacije o jezičnom razvoju djece za koju sam odgovoran.
5. Mogu koristiti resurse koje nudi partnerstvo s drugim institucijama ili udrugama.

Zaključak

Samovrednovanje je temeljni aspekt profesionalnog razvoja odgojitelja koji mu omogućuje kritičko analiziranje svoje odgojno-obrazovne prakse i identifikiranje područja za poboljšanje. Kada je riječ o usvajanju materinskog i stranog jezika u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, portfelj PEPELINO predstavlja vrijedan alat za samovrednovanje stečenih znanja, vještina i stavova odgojitelja potičući time njihov profesionalni razvoj njegovanjem kulture cjeloživotnog učenja. Portfelj osnažuje odgojitelje na promišljanje o svojoj pedagoškoj praksi vezanoj uz proces usvajanja jezika, kritičkog procjenjivanja svojih pristupa i identifikiranja područja za usavršavanje. Ovaj refleksivan proces služi za usavršavanje strategija podučavanja, prilagodbu obrazovnom okruženju u razvoju naglašavajući plurilingvalne i interkulturene aspekte rada s djecom predškolske dobi. Fokusravajući se na razvoj različitih jezičnih vještina, prepoznavanja i vrednovanja jezičnih i kulturnih različitosti te razumijevanja ključnih europskih obrazovnih pitanja, PEPELINO podržava odgojitelje u stvaranju inkluzivnog i učinkovitog učiteljskog okruženja za svu djecu.

Literatura:

- Bilač, S. i Miljković, D. (2016). Utjecaj refleksivne prakse na samoprocjenu ponašanja i zadovoljstvo poslom učitelja u upravljaju razredom i disciplinom. *Školski vjesnik*, 65 (3), 357-377.
- Goullier F., Carré-Karlinger C., Orlova N. i Roussi M. (2015). *European language portfolio for pre-primary educators. The plurilingual and intercultural dimension*. European Centre for Modern Languages: Council of Europe.
- Mendeš, B. (2018). *Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Pejić Papak, P., Valenčić Zuljan, M. i Vujičić, L. (2020). *Okruženje za učenje i kultura ustanove*. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Šagud, M. (2006). *Odgojitelj kao refleksivni praktičar*. Petrinja: Visoka učiteljska škola u Petrinji.
- Valenčić Zuljan, M. (2008). *Učitelj na putu profesionalnog razvoja od početnika do eksperta*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača "Mihailo Palov", Vršac.
- Vizek Vidović, V. i Žižak, A. (2011). Uloga mentora u profesionalnom razvoju učitelja. U V. Vizek Vidović (Ur.), *Učitelji i njihovi mentori* (pp. 97-151). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.